

CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY DÍJ 2003 FERRUM SZÍNHÁZI TÁRSULÁS, SZOMBATHELY

2003 januárjában került először kiosztásra a Csokonai Vitéz Mihályról elnevezett díj, amellyel a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma – a díj alapítója – a művészetek nem hivatásos, amatőr képviselőit – csoportokat és egyéneket, alkotókat és művészetpedagógusokat kívánt jutalmazni. A díj januárban összehívott kuratóriuma elsődlegesen a közművelődésben dolgozó szakemberek, az amatőr művészeti tevékenységek civil szervezetei és az amatőr művészekkel foglalkozó, azok tevékenységét rendszeresen értékelő szakemberek javaslatai alapján formálta meg véleményét. Az első kitüntetettek között van – a színháztársadalom képviselőjében –, a szombathelyi Ferrum Színházi Társulás, amely nem is oly régen ünnepelte fennállásának 25. évfordulóját. (Büszkék vagyunk arra is, hogy a Magyar Művelődési Intézet szakembereinek értékelése ez esetben is egybeesett a kurátori döntéssel.)

A kitüntetés apropóján e-mail interjút készítettem Török Gáborral, az együttes vezetőjével, amelyet a Játékosban megjelent írásának egyes részleteivel bővíték.

Ezzel is szeretnénk kifejezni elismerésünket, és gratulálni a kitüntetést elnyert színházi csapatnak.

Részletek a „Vasban, vértben – szilánkok a szerző naplójegyzetei alapján készülő, Dilettánsok ideje című, nagyobb terjedelmű esszéből” c. cikkből (= Játékos, 2001./1-4. 31-41.pp.)

„Ma már teljes bizonyossággal állíthatom, hogy az 1976-ban startoló Ferrum meghatározó jelentőségű, (ön)sorsformáló művészi műhely volt és maradt, noha a társulatban senkinek sem tanult mestersége és nem is első számú élethivatása a színháztársulat. Velem együtt mégis igen sokan az élet megélésének egyik lehetséges változatára találtak rá a csoportban. Az amatőr színháztársulat életvitelbe „menekülve” hatékonyabban fejezhették ki önmagukat, mint az élet más – látszólag jelentékenyebb – területein. Ezért is határoztam el, hogy megírom az együttes történetét. Vállalom az önfeltárás részben örömteli, részben kínos aktusait. Teszem ezt azért is, mert Grotowski által ihletetten vallom, hogy az „embernek nemcsak önnön gondolataival kell szembesülnie, hanem egész lényével, hajlamaival, tudatalattijával és legteltesebben tiszta tudatával”.

A színház – természetesen a nem hivatásos változata is – az embertársainkkal és önmagunkkal való kontaktusteremtés egyik legfontosabb színtere. Az emlékezés célja is hasonló. Nem is olyan régen hagyunk magunk mögött egy amnéziás korszakot. A túlélés, a jövő záloga a dolgok tisztázása. A hiányos adatokból és a széttörödzött emlékeképkekből is kötelességünk az „építkezés”.

– Hogyan reagáltok, amikor megtudtátok, hogy végre lesz állami elismerése/kitüntetése az amatőr művészeti

tevékenységeknek is? (Persze tudom, hogy ’90 előtt” voltak nívó-díjak, kiemelt együttesek, országos minősítések stb., de mégis, azóta semmi!) És meglepetést okozott-e, hogy ti lettetek az első színháztársulat csoport, aki ezt most megkapta?

– Természetesen örömmel, mert a KIVÁLÓ EGYÜTTES cím elhalását (megszüntetését) nem tartottuk helyesnek. Ráadásul az évtizedeken át legjelentősebb, majd törölt KIVÁLÓ EGYÜTTES cím helyére évekig nem került be hasonló volumenű elismerés. Az új kitüntetés felteteleivel megismerkedve természetesen eszünkbe sem jutott, hogy a Ferrum is ott lehet az első díjazottak között, ráadásul az amatőr színházi formációk közül egyedül! Alaposan meglepődünk, de már a Csokonai-díj átvétele előtt konszenzus alakult ki az együttes tagjaiban, hogy nem került rossz helyre ez az újszerű elismerés.

– Szerénytelenség nélkül válaszolj, miért érdemeltétek meg ezt a díjat?

– 1976-ban alakultunk meg, de az alapítók közül néhányan már a szombathelyi Radnóti Színpadban is együtt dolgoztunk, ami azt jelenti, hogy a törzsgárda egyes tagjait több mint három évtizedes közös „mánia,” a színházcsinálás keserédes gyötrelme köti össze. Ezért emlegetitek ti, a szakma irányítói is néha, hogy a Ferrum lassanként egy őskövület! E titulust egyáltalán nem érezzük pejoratívnak. Ellenkezőleg: büszkék vagyunk rá. No meg arra is, hogy mi nem gyorsított ütemű kampányfeladatként foglalkozunk színházi alkotással, hanem hetente minimum kétszer, 6-10 órát „áldozunk fel” a színház oltárán, és nyugodt tempóban képesek vagyunk akár egy fél színházi évadot is egyetlen produkció megvalósítására fordítani. Ma már többünknek az élet megélésének egyik legfontosabb színtere az a néhány négyzetméter, amit színpadnak hívnak. Ezt bizonyítja, hogy a Ferrum eddig már 9 tagját jutalmazta „vasgyűrűvel,” ami minimum 10 éves társulati tagság esetén dukál. Most készülünk újabb két oszlopos tag „felgyűrűzésére.”

Megjegyzendő, hogy a Ferrum műhelymunkája nem csupán a produkciókészítésben merül ki, hanem a készségfejlesztésre is nagy súlyt helyezünk, főleg nyári táborokban, de a szombati próbanapjainkon is. Részben ezzel magyarázható, hogy tucatnyi jó színész nálunk ismerkedett meg a színháztársulat alapjaival. Csak néhány jól csengő nevet említék: Fekete Ernő, Hujber Ferenc, Lengyel Ferenc és Molnár Judit.

– Ha összegezni kellene több évtizedes munkálkodásokat, mit tartasz ebben a legnagyobb sikerűnek általában, melyik előadást tartod a legkitűnőbbnek ennyi év alatt, melyiket a leggyengébbnek... (Nagy siker, nagy bukás?)

– A legnagyobb sikerként a 27 éves együttlétet és fe-

lelősségteljes alkotó munkát könyvelem el. Nem akármilyen a szerzők és művek listája! Vas megyében mi merésztünk abszurd drámákat bemutatni akkor, amikor a hivatásos színházak számára ez még tabunak számított. Természetesen nem kis ellenállásba ütköztünk, és a titokrendőrség figyelmét is magunkra vontuk. Beckett, Broszkiewicz, Mrozek, Rozewicz, Örkény... Magyar drámaírók művei állandóan szerepeltek repertoárunkban: Bereményi, Czákó, Császár, Darvasi, Kárpáti Péter, Páskándi, Schwajda, Tolnai. Személy szerint arra vagyok a legbüszkébb, hogy egy kőszínházzal nem rendelkező megyeszékhelyen és környékén több mint negyedszázadon át képesek voltunk „zsilipeket nyitogatni,” azaz a konvencionális színházi stílusoktól élesen eltérő alternatívát kínálni. Főleg ennek köszönhető, hogy hamar kialakult a törzsközönségünk.

Természetesen néhány darab színpadra állítása azért okozott az átlagosnál is nagyobb örömet, mert az amatőr-színházi keretek között majdhogynem megvalósíthatatlannak tűnt. Ilyen volt például 1983-ban Rozewicz: *Kotlik az öreg hölgy című kétrészes abszurd tragikomédiája*, 1985-ben (a Katona József Színházzal párhuzamosan) Schwajda *A szent család című groteszkje*, 1994-ben a Hat szereplő szerzőt keres című Pirandello alapmű, 1999-ben Roger Vitrac *Viktor avagy a gyerekekuralom című szürrealista polgári komédiája*.

Katasztrófával felérő nagy bukásunk nem volt, legfeljebb többször tapasztaltuk, hogy az ún. szakmai zsűrik és a közönség fogadtatása között vannak éles eltérések. A Ferrum ugyanis elsősorban a saját közegében erős, ha ki-mozdulunk fesztiválokra, akkor már kevésbé. Produkciókkal kétszer jutottunk el Kazincbarcikára, kétszer Balasagymatra, kétszer egyetemi színházi fesztiválra, tucatszámú alkalommal regionális minősítő fesztiválokra. Néha szinte visszhangtalanok voltunk, máskor ARANY minősítésekkel és különdíjakkal térünk haza.

– Ha már itt tartunk, milyen elismeréseket kapott az együttes több mint 25 éves fennállása során, és melyik volt eddig számotokra a legértékesebb?

– A legfontosabbakat emelem ki, de még így is alaposan utána kellett néznem naplóinkban:

1991: KIVÁLÓ EGYÜTTES CÍM (a rendszerváltás előtti betiltásokat követően talán nem véletlen a dátum).

1984: ORSZÁGOS ARANY MINŐSÍTÉSŰ EGYÜTTES (talán ma is egyedül mi vagyunk ilyenek, mert 3 egymást követő minősítő fesztiválon kaptunk produkcióinkra ARANYAT).

Minősítések a 27 év alatt: 1 BRONZ, 2 EZÜST, 7 ARANY.

2003: a CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY DÍJ.

– Van-e statisztikátok arról, hogy hányan fordultak meg a csoportban, s hogy hányan lettek esetleg pályára kerülők, vagy pályaközeliek (riporterek, újságírók, előadóművészek...)?

– Bizony van! 27 év alatt 180 színjátékos vett részt az együttes alkotó munkájában, akik legalább egy produkci-

óban szerepeltek, további 120 fő „jött, látott és nem győzött,” mert vagy mi váltunk meg tőlük vagy ők köszöntek el. De egy-egy szakmai táborban való részvételük, vagy néhány hónapos jelenlétük a próbákön bizonyára nyomot hagyott az ő életükben is.

Több mint egy tucat színészt adtunk a magyar színházi kultúrának. Néhány nevet fentebb említettem! De meg kell jegyezni azt is, hogy a ma már hivatásos szombathelyi MESEBOLT BÁBSZÍNHÁZ minden második tagja a Ferrumban tanulta ki a színészmesterséget, és jelenleg is van „kettős életet” élő színjátszónk, aki profi státusa ellenére is aktív részese a Ferrum sikereinek. Az sem kisebb csoda talán, ha egyik-másik ex-Ferrumosból nem hivatásos színházi szakember lett, hanem például a korlátozott nyelvi kódokat használó segéd munkásból többdiplomás közművelődési szakember, egy másikból amatőr-színházak életre hívója és működtetője, fesztiválok szervezője, vagy olyan vállalkozó, aki a kultúrába is befektet.

– Nehéz-e átadni a stafétabotot a fiataloknak – lesz-e, aki egyáltalán átveszi?

– Az 1990-es évek közepétől a társulat „vasgyűrűs” tagjai közül egyikkel-másikkal mindig megosztom a rendezés felelősségét, illetve önálló rendezést is bízok rájuk. Ebben a vonatkozásban – talán – biztosított a jövő.

Súlyosabb gondnak érzem, hogy az ál-valóság-show-műsorok korszakában egyre kevesebb fiatal tudunk a csoportba beépíteni. Az érték-válság alighanem a tizenéves korosztályban a legsúlyosabb. Erős a Ferrum törzsgárda, de utána nagy a szakadék... Egyelőre a toborzókkal, felvétellekkel és a személyes ráhatásokkal sem tudunk megfelelő létszámú utánpótlásra szert tenni. A Csokonai-díjas Ferrumnál itt van a „leggyengébb láncszem.” Természetesen nem nyugszunk bele ebbe a helyzetbe. Hírverő műsorokkal, rendszeres médiajelenléttel, nyilvános próbákkal és egyéb kis praktikákkal próbálkozunk. Épp most készülünk arra, hogy a szombathelyi Művészetek Házában egy fórum keretében – nem színjátékos énkünket kívánjuk csillogtatni hanem – privát személyiségekként is bemutatkozzunk.

– Mi okozza a folyamatos működés legnagyobb gondját manapság, egyáltalán, lehet-e ma még igazán amatőr módon színházat csinálni?

– Az egyik nagy gondról éppen a fentiekben beszéltem. A másik súlyos probléma, hogy minél izgalmasabb színházat akarunk csinálni – pl. a látványvilágát és a zenéiségét feleltetni egy darabnak – abban a pillanatban társművészekre lenne szükség. De van-e olyan önzetlen építész, képzőművész, zenész stb., aki jelentős időt ráfordítva „bedolgozó” feladatot vállal egy amatőr színházi formációnak. Mi azt tapasztaljuk, hogy egy Szombathely típusú vidéki városban nincs, vagy alig akad ilyen. Ezért aztán a társművészeti feladatok megoldása is ránk vár, holott e téren szinte autodidakták vagyunk. Más jellegű probléma, hogy a közművelődési intézményhálózat elszegényedésével kevesebb a meghívás. Vidéki kulturális in-

A SZAKMA ÜNNEPEI

témények a levitézlett profikból verbuvált hakni-előadásokat nem egy esetben szívesebben fogadják, mint egy amatőrszínházat, mert ha a profi truppban akad egy-két nagy név, akkor jobban el tudják adni az egyébként ní-vótlan produkciót.

Hátrányos helyzetünk ellenére is felvállaljuk ezt a furcsa versenyhelyzetet, és harcolunk a játszóhelyekért. (Ezért van repertoárunkban több szabad téren is játszható bohózat és komédia!)

– Gondolom, szívesen beszámolsz friss terveitekről – illetve a jelenlegi repertoárról.

– Jelenleg három egymástól is élesen eltérő karakterű produkciót tartunk műsoron:

Darvasi László: ARGENTÍNA avagy hogyan legyünk szentek (XX. század-búcsúztató két részben)

ISTENI-EMBERI SZÍNJÁTÉKOK (három angol misztériumjáték Határ Győző magyarításában – játszhatók együtt és külön-külön is)

„FRANCIA KAPCSOLAT” (a XV. században élt André de la Vigne két vásári bohózata)

Előkészületben (most folynak a próbák) Szilárdi Béla, a részben Vas megyében, másrészt a Münchenben élő képzőművész MŰVÉSZETRE VÁRVA c. abszurdoid egyfelvonásos drámájának felolvasó-színpadi változata

EMBER(i) ÁLLATOK – ÁLLAT(i) EMBEREK (egyelőre munkacím) Phaedrus (állat)meséiből szerkesztett játék; tervezett bemutató az augusztusi Savaria Történelmi Karneválon

Jan Schmid: TIZENHÁROM ILLAT c. két felvonásos groteszk színpadi játékanak 2003 októberére tervezett bemutatója (a cseh darab színre vitelét tekintjük az esztendő legjelentősebb Ferrumos vállalkozásának)

S végezetül még egy idézet Török Gábor készülő könyvéből, amelynek szilánkjai a Játékosban láttak napvilágot 2001-ben:

„... Igazi kalákaszellem, barátságok, szerelmek, a gondolatok gyakori összeszikkasztása, és sok-sok apró, leírhatatlanul parányi, ám mégis jelentős történés... De »érdemes volt-e (...) a jövő kövén csírázni, vérszagú szörnyekkel vitázni«

egyéni karriert feláldozni, gyötrődni? amatőrnek maradni?

Az istenfáját, miért nem válaszol már valaki?

*

Egyharmadnyi emberöltő távlatából visszanezve, de megseppent kisleányként kérdezem: „Hol vannak a régi játszóházak? Mi lett velük? Mi lett velünk? Adható-e pontos válasz ezekre a kérdésekre? (...)”

Az egykori Ferrumosok legtöbbször már régen és végérvényesen elszakította az amatőr színháztól a fűződő kötelékeit. (...) Egyesek csak külsőleg, mások belül is megváltoztak. Többen is feladták féltve őrzött álmaikat, és manapság már nem foglalkoztatja őket a „közeg” megreformálásának igénye. Nem terjesztenek „rosszkedvet” és „váratlan húzásakkal” nem botránkoztatják meg közvetlen környezetük tagjait. Óvatosságra, fokozott éberségre rendezkedtek be. Estéknként kulcsra zárják kertés házaik kapuját. A boltokban gondosan megszámlálják a visszajárót. Egyébként nemcsak a kiadásairól vezetnek pénztárkönyvet, hanem a dolgokat is szépen betírták a tartozik és a követel rovatba. Néhányan közülük még most is darálják a szőlamokat, „melyek valaha jelentettek és még mindig jelentenek valahol valamit.

*

Örkény vérokonai mind vasutasok. Az én vérokonaim amatőr színháztalálók. Különösen az örök amatőrök. Mert azért maradtak, maradtunk még néhányan. (...) Egyesek nemcsak szeretőt, hitvest, házat, hanem hazát is cseréltek. Van, aki önként fejezte be földi pályafutását. A volt Ferrumosokat (is) alaposan szétszórta a történelmi idő. Ezen egyáltalán nem lehet csodálkozni. Évfolyam-találkozókat nem rendezünk, mégis tudunk egymásról. (...)”

Az előadásokon, a nézőtéri oldalon – a belépőjegyet váltók soraiban is – sok a régi ismerős.

TALÁN MÉGIS ÉRDEMES (VOLT)?”

Így legyen!

Az előadások többsége meghívható vendégjátékra. Pontos információk kaphatók a Ferrum Színházi Társulás vezetőjétől: Török Gábor művészeti vezető, 9700 Szombathely, Szent Flórián krt. 22. E-mail: torok@deimos.bdtf.hu

Tóth Zsuzsanna

VÍZVÁRI LÁSZLÓ KÖSZÖNTÉSE

Ezúton szeretnénk köszönteni minden bábos kedves Laci bácsiját, azon nevezetes alkalomból, hogy elsőként az szakmában megkapta a Csokonai-díjat.

Értékes, munkás életében néhány állandó jelző a nevéhez tapadt.

„Szenvedelmes tanárember”, aki a Piarista gimnáziumban a fizikát kedvenc tárgyá tudta tenni; a „legjobb magyar bábtechnológus”, akinek árnijáték „patentjeit” jegyzi a nemzetközi szakma. (Kombinálta a pontfényes és szórt-fényes árnytechnikát, a színes árnyat a sziluettel, stb.)

Elárulhatom: az ország kedvence Süsü, a Sárkány bábtrükkjeinek is ő volt a kitervelője, a Varázsfuvola feldolgozása pedig a papírszínház minden trükkjét megcsillogtatta.

Az Auróra, majd ASTRA bábegyüttes alapítója, több bábos generáció nevelője. Az árnyjáték, a marionett, a papírszínház-forma, az óriásbáb technikák hazai népszerűsítője, művelője.

Még az Aurórából híres alkotó partner-tanítványai: Koós Iván, Balogh Bea, a bábrendező Urbán Gyula, és sorol-